

відновлення соціальної структури. Інвестиції в освіту в умовах конфлікту – це інвестиції у стабільний і екологічний розвиток суспільства. Якісна освіта не тільки забезпечує доступ до знань, але й формує навички критичного мислення, творчого вирішення проблем та емоційної стійкості, які особливо необхідні в нестабільних умовах.

Зміцнення освітніх інститутів може створити нові можливості для розвитку навичок у молоді, що стане запорукою не лише їхнього особистісного зростання, але й економічного відновлення країни в цілому. Остаточо, освічене суспільство має більше шансів на успішне адаптування до нових реалій, інтеграцію в глобальну економіку та участь у міжнародних процесах миротворення і співробітництва.

Література:

1. Кічула, М. Я., Заворотна, В. М., Трущенко, Л. В., & Вишньовський, А. В. Психічне здоров'я студентів в умовах воєнного стану як соціальна парадигма . Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України, (4) - 2024, 23–28. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2023.4.14422>
2. Левочкина А.М. Основи екологічної психології: Учбов.посібник К.: МАУП, 2004. 130-132.
3. Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 4 березня – 14 квітня 2024 року. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. – 368 с.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/chy-perezhyvut-vony-vijnu-neushkodzhenymy-doslidzhennya-psyhichnogo-zdorov-ya-studentiv-kyyivskyyh-vyshiv-u-lystopadi-2023-roku>
5. Міністерство освіти і науки України. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни.-2023. URL: <https://mon.gov.ua/news/prioriteti-mon-psikhologichna-pidtrimka-uchasnikiv-osvitnogo-protsesu-na-vsikh-rivnyakh>

Глевацька Н.М.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ЕКОЛОГІЧНІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОЇ ПРОТИДІЇ

У контексті сучасних збройних конфліктів проблема екологічних злочинів набуває особливої актуальності. Військові дії значно впливають на довкілля, спричиняючи масштабні та тривалі негативні наслідки для природних екосистем та населення. В Україні війна з Росією призвела до суттєвих змін у структурі довкілля, а також значних екологічних збитків, зокрема, руйнування лісових масивів, забруднення водних ресурсів та ґрунтів, що створює небезпеку для здоров'я населення та майбутнього відновлення територій [3].

Метою даного дослідження є аналіз екологічних злочинів, що відбуваються під час війни в Україні, а також визначення міжнародних перспектив щодо вирішення цієї проблеми. У зв'язку з тим, що документування таких злочинів та оцінка завданих збитків мають критичне значення для правозастосовної діяльності, це дослідження прагне розглянути український досвід у цій сфері та визначити основні міжнародні підходи і стандарти, які можуть сприяти створенню ефективного механізму зменшення шкоди для довкілля.

Екологічні злочини під час збройних конфліктів включають дії, що завдають значної шкоди довкіллю, такі як забруднення води, знищення лісів, руйнування промислових об'єктів та викиди токсичних речовин. Міжнародне право, зокрема Женевські конвенції, передбачає базові принципи захисту довкілля під час війни, однак сучасні виклики вказують на необхідність розширення цих норм для посилення екологічного захисту [1]. Війна в Україні спричинила значні екологічні наслідки з довготривалим впливом на природні

ресурси й здоров'я населення. Зокрема, дослідження свідчать про систематичне забруднення води, ґрунтів і повітря; одним із найбільш руйнівних наслідків є забруднення ґрунтів важкими металами та хімічними сполуками внаслідок обстрілів, що завдає шкоди і сільському господарству [3]. Також відзначено пошкодження промислових об'єктів, через що в атмосферу потрапляють токсичні речовини, що підвищує ризик захворювань [1]. Впливом конфлікту є й руйнування заповідних територій, де зберігалось біорізноманіття; це створює загрозу для багатьох видів, важливих для екологічної рівноваги. Аналітики вказують, що наслідки конфлікту для природи в Україні можна порівняти з війною у В'єтнамі, де використання токсичних агентів мало серйозні довготривалі наслідки для довкілля та здоров'я людей [2].

Система документування та оцінки шкоди в Україні передбачає активну участь державних і міжнародних організацій, які використовують сучасні методи моніторингу, зокрема дистанційне зондування, для фіксації руйнувань важливих екологічних територій. Це дає змогу в реальному часі оцінювати рівень забруднення та планувати заходи з подолання наслідків [3]. Міжнародні партнери підтримують Україну в розробці методологій для оцінки екологічних збитків. Досвід інших країн, які постраждали від збройних конфліктів, свідчить про важливість комплексної оцінки шкоди та притягнення винних до відповідальності. Наприклад, у В'єтнамі після війни дослідили вплив хімічних засобів на довкілля, що стало основою для судових процесів [1]. У Сирії та Іраку масове забруднення ресурсів через руйнування інфраструктури привернуло увагу ООН та ЄС, які розробляють механізми документування та оцінки наслідків. Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) ініціює проєкти з відстеження екологічних наслідків конфліктів і розробки стандартів оцінки завданої шкоди [2].

Порівняння досвіду України та інших країн дозволяє виявити як загальні тенденції, так і специфічні виклики, пов'язані з оцінкою екологічної шкоди під час збройних конфліктів. Аналітики вказують на важливість створення міжнародної правової бази для притягнення до відповідальності за екологічні злочини. Це необхідно для зменшення випадків навмисного руйнування екосистем під час війни, що є частиною концепції "екоциду".

Інтеграція міжнародних стандартів у сфері захисту довкілля під час війни є важливим кроком для України на шляху до підвищення екологічної безпеки та захисту природних ресурсів від негативного впливу збройних конфліктів. Впровадження таких норм та адаптація відповідного міжнародного законодавства до національних реалій дозволить більш ефективно розв'язувати питання відповідальності за екологічні злочини та знижувати масштаби екоциду [2]. Досвід країн, які раніше вже адаптували подібні підходи, показує, що такі зміни можуть стати важливим інструментом для підтримки екологічної безпеки та збереження природних ресурсів. Крім того, підтримка з боку міжнародних організацій, таких як ООН, може сприяти створенню механізмів компенсації та відновлення екосистем, що постраждали внаслідок військових дій, а також надавати ресурси для відбудови зруйнованих територій [1].

На глобальному рівні протидія екологічним злочинам потребує нових підходів до співпраці між державами, оскільки більшість чинних санкційних та правових механізмів лише частково ефективні у зменшенні екологічної шкоди. Виклики, з якими стикаються міжнародні інституції, включають недостатню узгодженість національних законодавств, обмеженість міжнародних механізмів контролю та труднощі у застосуванні санкцій до держав-винуватців [3]. Створення спеціальних міжнародних платформ, таких як міжнародні трибунали для екологічних злочинів, та об'єднання країн для розробки спільних стандартів екологічної безпеки можуть значно підвищити ефективність глобальних ініціатив у сфері екологічної безпеки [2].

Перспективи створення міжнародних механізмів включають ініціативи з розробки стандартів для збору даних про екологічні злочини, створення платформ для обміну інформацією між країнами та надання консультативної допомоги в питаннях відновлення екосистем. Окрім цього, можливе розроблення єдиних стандартів для притягнення до

відповідальності та стягнення компенсацій, що дозволить посилити захист довкілля на міжнародному рівні. Спільні зусилля країн можуть також сприяти розробці рекомендацій для розвитку нових стандартів у сфері екологічної безпеки, що стане значним кроком у подоланні екологічних злочинів і захисті природних ресурсів під час збройних конфліктів.

Підсумовуючи дослідження, можна стверджувати, що екологічні злочини під час збройних конфліктів мають значний вплив як на довкілля, так і на здоров'я населення. Аналіз досвіду України та інших країн, що зазнали шкоди від екологічних злочинів, свідчить про важливість розвитку правової бази для протидії екоциду. Інтеграція міжнародних норм та розвиток національного законодавства дозволять Україні ефективніше протидіяти екологічним злочинам.

Література:

1. Вереша Р.В., Кучинська О.П., Ковтун О.М. Екоцид у національному та міжнародному кримінальному праві: сучасні виклики та перспективи нормативно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО*. Випуск 78: частина 2. 2023. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.24>.
2. Сергій Магера. Екоцид світового масштабу: чи відповідь кремль за злочини проти довкілля. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/975138.html>
3. Увага: екоцид в Україні! URL: <http://soippo.edu.ua/index.php/novyiny-tsentru/45-2010-11-24-15-06-39/5460-uvaga-ekotsid-v-ukrajini>

Куліш І. М.

кандидат наук з державного управління,
старший науковий співробітник
ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долишнього НАН України», м. Львів, Україна

ЕКОЛОГІЧНІ ПОСЛУГИ: ДЕФІНІЦІЯ

Екологічні послуги (EVS) охоплюють різні види діяльності та галузі, зосереджені на захисті, збереженні та покращенні природного середовища, одночасно сприяючи сталому розвитку та управлінню ресурсами. Ці послуги спрямовані на пом'якшення несприятливого впливу людської діяльності на навколишнє середовище, забезпечення дотримання нормативних вимог і сприяння здоров'ю екосистем і людських спільнот у цілому [1].

Дві теоретичні концепції в економіці можуть бути використані для кваліфікації екологічних послуг: теорія послуг та теорія зовнішніх ефектів. Важливо також мати на увазі, як надання екологічних послуг пов'язане з концепцією екосистемних послуг, адже сьогодні ця концепція покладена в основу наукових дослідженнях, зосереджених на взаємовідносинах людини з природою.

З точки зору економіки послуг, екологічна послуга – це діяльність, навмисно розроблена для того, щоб мати корисний вплив на навколишнє середовище для кінцевих користувачів, наприклад, громадян [2]. Екологічна послуга має місце, коли суб'єкт здійснює операцію з охорони та догляду за об'єктом/місцем, що є частиною навколишнього середовища, і яку можна розглядати як суспільне благо. Іншими словами, екологічна послуга – це добровільна діяльність, спрямована на захист або збереження навколишнього середовища (турбота людини про природу) [3].

У 2000 р. почались переговори на рівні СОТ щодо розвитку сфери послуг для досягнення вищого рівня відкритості ринку, що передбачено Генеральною угодою (GATS), тоді до порядку денного вперше було внесено розгляд екологічних послуг. Станом на 1 грудня 2020 р. 59 членів СОТ (враховуючи ЄС-25 як одиницю) взяли зобов'язання принаймні в одному підсекторі екологічних послуг: 52 члени – щодо послуг з водовідведення; 50 членів – послуг з утилізації сміття; 51 член – санітарії та аналогічних послуг; 51 член – «інших екологічних послуг» [4].